

УДК 338.439.01

DOI: <https://doi.org/10.32782/1814-1161/2024-4-13>

Андрощук І.О.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки, менеджменту та комерційної діяльності,
Центральноукраїнський національний технічний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2232-8061>

Androshchuk Ilona

Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Economics,
Management and Commercial Activities,
Central Ukrainian National Technical

РОЛЬ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ЗМІН І ТОРГОВЕЛЬНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПРОДОВОЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В СУЧАСНИХ ГЕОЕКОНОМІЧНИХ УМОВАХ

THE ROLE OF GLOBALIZATION CHANGES AND TRADE INTEGRATION IN ENSURING FOOD SECURITY IN CURRENT GEO-ECONOMIC CONDITIONS

Глобалізація та торговельна інтеграція суттєво впливають на продовольчу безпеку, активізуючи рух товарів, капіталів і технологій. Вони створюють нові можливості для експорту чи імпорту сільськогосподарської продукції, підвищують ефективність, сприяють впровадженню стандартів якості та диверсифікації продовольчих ресурсів. Водночас, спостерігаємо розширення зовнішньоекономічної залежності до вразливості через геоекономічні виклики, такі як політична нестабільність, санкції, торговельні бар'єри, валютні коливання, що покращують стабільність ланцюгів постачання. У статті аналізується комплекс цих процесів і пропонуються стратегії підвищення стійкості продовольчих систем в умовах глобальної нестабільності, зокрема через розвиток адаптивних підходів та міжнародне співробітництво.

Ключові слова: глобалізація, торговельна інтеграція, продовольча безпека, рух товарів, капітали, технології, експорт, імпорт.

The relevance of food security research in the context of globalization changes and trade integration is due to the growing interdependence of national economies, which is significantly transforming agri-food systems around the world. The condition of globalization opens up new opportunities for the intensification of the movement of goods, capital and technologies, which ensures a significant expansion of international trade in agricultural products, increased production efficiency, the implementation of international quality standards and diversification of food resources. The article considers key issues related to these positive aspects, as well as the threats that arise as a result of the deepening of the foreign economic situation. Particular attention is paid to the analysis of geoeconomic challenges, such as political instability, trade sanctions, currency fluctuations, trade barriers that affect the stability and availability of food supply chains. The article reveals the issues of increasing vulnerability of regional and national food systems in connection with these factors. An important aspect is also integration processes, which, on the one hand, contribute to the harmonization of food quality and safety standards and environmental regulation, and on the other hand, cause an urgent need to adapt national policies to protect domestic producers and consumers. The role of climate change and emergency events is highlighted as additional factors that ensure equal access to products in the world and emphasize the need for international cooperation and the introduction of innovative technologies. Significant attention is paid in the article to the economic, political and environmental aspects of the complex relationship between globalization and food security, as well as the relevance of developing adaptive strategies to ensure the sustainability of agri-food systems. Thus, the study highlights the current challenges and prospects in the field of food security in the context of globalization, providing a comprehensive overview of the key factors affecting this problem, and outlines the directions of further scientific research in this important direction for the development of national and global agri-food systems.

Keywords: globalization, trade integration, food security, movement of goods, capital, technology, export, import.

Постановка проблеми. У сучасному світі глобалізація стає визначальним чинником трансформації економічних і соціальних структур, що істотно впливає на систему продовольчої безпеки в усіх країнах. Зростаюча взаємозалежність національних ринків, активна інтеграція аграрних ланцюгів, а також інтенсивний рух товарів, капіталів і технологій відкривають нові можливості для підвищення доступності та якості харчових ресурсів, сприяючи збалансованому глобальному забезпеченню продовольством. Водночас ці процеси породжують нові складнощі, пов'язані з вразливістю національних систем до зовнішніх економічних і політичних потрясінь. Геоекономічні виклики, зокрема політична нестабільність, торговельні санкції, валютні коливання загострюють питання адаптації та стійкості продовольчих ланцюгів.

Особливе значення для зміцнення продовольчої безпеки набуває ефективна торговельна інтеграція, зокрема процес формування сприятливих зовнішньоекономічних умов для експорту та імпорту аграрної продукції. Міжнародні та регіональні торговельні угоди, митні союзи, зони вільної торгівлі – створюють базу для продовольства, зменшення бар'єрів і полегшення транснаціонального руху товарів та інвестицій, що, в свою чергу, впливає на стандартність і доступність продовольчих ресурсів. Натомість збереження балансу між глобальною інтеграцією і захистом внутрішніх продовольчих систем стає одним із головних викликів в умовах посилення геоекономічних ризиків.

Отож, дослідження ролі глобалізаційних змін і механізмів торговельної інтеграції в розрізі сучасних геоекономічних умов є актуальним для розробки стратегій забезпечення продовольчої безпеки, які враховують нові реалії світової економіки та спрямовані на підвищення стійкості агропродовольчих систем до зовнішніх викликів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему глобалізації та її вплив на продовольчу безпеку серед сучасних науковців розглядає В. О. Лояніч [1], який у своїх роботах аналізує взаємозв'язки глобалізаційних процесів із формуванням системи продовольчої безпеки в Україні в умовах економічної кризи військових конфліктів. О. П. Радченко [2] – досліджує економічний, соціальний та політичний вимір глобалізації, як процесу. Такі автори, як В. М. Живко та Н. І. Нагірна [3], опрацьовують вплив геополітичних ризиків та глобальної нестабільності на продовольчу безпеку, підкреслюючи необхідність розробки адаптивних стратегій для забезпечення стійкості продовольчих систем у глобальному масштабі. Серед дослідників цього питання слід також відзначити і таких вчених, як І. Андрощук [4], Т. Рябоволик [4], В. Бойко [5], І. Томащук [6], О. Хаєцька [7] та ін. На сьогодні наукова дискусія акцентує увагу на таких підходах, як аналіз глобальних процесів, геополітичних змін, економічних санкцій, а також інтеграційних механізмів як основи підтримки і розвитку продовольчих систем у нових геоекономічних умовах. Проте, на основі цих досліджень в по-

дальшому доцільно сформувати наукову базу для розробки стратегій, спрямованих на підвищення стійкості та адаптивності продовольчої безпеки як на національному так і на глобальному рівнях.

Метою статті є аналіз впливу глобалізаційних змін та процесів торговельної інтеграції на забезпечення продовольчої безпеки в сучасних геоекономічних умовах. У статті вказано основні переваги і ризики, пов'язані із розширенням доступу до світових ринків, поглибленням інтеграції аграрних ланцюгів, руху товарів, капіталів і технологій, а також досліджено виклики, що створюють геополітичну нестабільність, санкції, торговельні бар'єри та валютні коливання.

Виклад основних результатів дослідження. Вплив глобалізації на продовольчу безпеку є всебічним процесом, який збільшується як розширенням доступу до світових ринків, так і поглибленням інтеграції аграрних ланцюгів постачання, що супроводжується активізацією руху товарів, капіталів і технологій. Глобалізація значною мірою трансформує традиційні структури агропродовольчих систем, сприяючи формуванню нових економічних і виробничих зв'язків між країнами та регіонами, що має як позитивні, так і негативні наслідки для продовольчої безпеки.

З одного боку розширення доступу до міжнародних ринків відкриває для країни широкі можливості щодо експорту та імпорту сільськогосподарської продукції, що сприяє диверсифікації джерел продовольства та зменшенню вразливості до локальних дефіцитів. Завдяки міжнародній торгівлі зростає ефективність аграрного виробництва, що підсилюється розвитком технологічних інновацій та інвестицій. Інтеграція аграрних ланцюгів дозволяє оптимізувати логістичні процеси, знизити витрати на транспортування і транспортування, а також запроваджувати стандарти якості та безпеки виробництва, які відповідають міжнародним нормам, що є ключовим чинником підвищення якості харчових ресурсів.

Водночас, розширення зовнішньоекономічної взаємозалежності пов'язане з вагомими ризиками для продовольчої безпеки. Сучасні глобальні виклики – геополітичні конфлікти, торговельні війни, валютні коливання, логістичні перебої та цінові коливання – створюють значну нестабільність у ланцюгах постачання продуктів харчування [3].

Висока імпортозалежність багатьох країн робить їх вразливими до зовнішніх викликів, що критично впливає на доступність і стабільність постачань. Крім того, присутність потужних транснаціональних корпорацій в агропродовольчому секторі інколи зумовлює монополізацію ринків, що обмежує можливості конкурентної боротьби для дрібних і середніх виробників, посилюючи соціальну нерівність і загрожуючи продовольчому суверенітету.

Інтеграційні процеси, які стимулюють глобалізацію, також висувають нові вимоги до гармонізації стандартів якості, контролю безпеки харчових продуктів, та екологічного регулювання. Це потребує від національних систем адаптації внутріш-

ньої політики для захисту споживачів і внутрішніх виробників, забезпечення довгострокової стійкості продовольчих систем і мінімізації вразливості до зовнішніх факторів. Стійкості управління продовольчою безпекою сприяють кліматичні зміни та екологічні виклики, підкреслюючи потреби міжнародного співробітництва та розвитку ринку інноваційних технологій.

Значною загрозою для стабільності продовольчих ланцюгів у глобалізованому світі стала війна Росії проти України, яка зумовила серйозні перебої в логістиці та блокуванні ключових портів для експорту зернових культур. Через ці особливості близько 60% українського зерна, що традиційно експортується морським шляхом, не може потрапити на світові ринки, що призводить до зростання світових цін і дефіциту продуктів у країнах, які є залежними від імпорту. Одночасно економічні санкції забезпечують постачання сільськогосподарських ресурсів і добрив, які формують стабільне виробництво. Ці фактори суттєво підвищують уразливість як окремих національних аграрних систем, так і глобальних продовольчих ланцюгів, що посилює загрозу продовольчої безпеки як на регіональному, так і на світовому рівнях [8].

Аналізуючи один з факторів глобалізаційних змін – геоекономічні виклики, слід зазначити, що безперерйне функціонування продовольчих ланцюгів значно ускладнює торговельні бар'єри не лише у формі тарифів, а й нетарифних обмежень (квоти, ліцензування, технічні бар'єри). Зростання таких критеріїв негативно впливає на вартість продовольчої продукції, збільшуючи собівартість і виробляючи продукти менш доступними для кінцевого споживача, особливо в країнах із слабкою економікою. Так, у 2023 році торговельні бар'єри України на ринку зросли через введення нових фітосанітарних вимог та технічних регламентів ЄС, що створило додаткові складності для українських експортерів аграрної продукції. Перевірка відповідності цим стандартам вимагала значних витрат часу і коштів, особливо для малих і середніх підприємств, що обмежує їхню конкурентоспроможність та забезпечує собівартість продукції. У 2025 році завершується термін дії «економічного безвізу» між Україною та ЄС, що з 2022 року дозволяли Україні експортувати до Євросоюзу без мит і квот. Це свідчить про відновлення застосування тарифних бар'єрів для українського експорту. Попри це, продовжуються переговори про впровадження перехідного періоду із зменшенням бар'єрів, але поки ці процеси тривають, виробники зіштовхуються з підвищеними витратами на сертифікацію та митні формальності, що негативно впливає на кінцеву ціну продукції для споживачів [8].

Також, слід зазначити, що валютна нестабільність 2023-2024 років збільшила невизначеність у фінансуванні аграрного сектору. Коливання курсу гривні вплинуло на вартість імпортованих промислових матеріалів, таких як добрива і техніка, що підвищувало собівартість продукції та обмежувало інвестиційну привабливість галузі, ставлячи під загрозу стабільність продовольчих ланцюгів.

Проте, поряд з цим, валютні коливання створюють додаткові ризики не лише для цінової стабільності на продовольчому ринку, а й впливають на платоспроможність імпортерів, що залежать від курсу національної валюти. Так, валютна нестабільність знижує інвестиційну привабливість аграрного сектору, обмежує доступ до зовнішніх фінансових ресурсів і підвищує невизначеність у ланцюгах постачання.

Нестабільність макроекономічного середовища та геополітичне потрясіння підвищують уразливість як окремих країн, так і цілих регіонів, особливо якщо їх продовольча опіка значною мірою залежить від імпорту. Такі умови сприяють виникненню цінових коливань, дефіциту продовольства і соціального напруження. Особливо це притаманно пострадянським країнам та державам, які перебувають у стані конфліктів або є під санкційними режимами. Вихід із цієї ситуації лежить у напрямку зміцнення локального виробництва, диверсифікації джерел постачання та активізації міжнародної співпраці з формування більш стійких і адаптивних продовольчих систем.

Таким чином, геоекономічні виклики формують комплексний набір зовнішніх факторів, що підсилюють ризики для продовольчої безпеки. Усвідомлення цих ризиків і розробка політики адаптації та протидії є критично важливими для забезпечення стійкості і надійності продовольчих ланцюгів в умовах глобальних змін.

Ключовим фактором у розвитку міжнародної торгівлі сільськогосподарською продукцією виступає торговельна інтеграція, що безпосередньо впливає на продовольчу безпеку країни. Її механізми забезпечують формування сприятливих умов для ефективного функціонування торговельних потоків, усуваючи бар'єри, полегшуючи доступ до нових ринків та підвищуючи конкурентоспроможність продукції на світових ринках.

Основними інструментами торговельної інтеграції є міжнародні та регіональні торговельні угоди, які включають різноманітні форми співпраці, зокрема митні союзи та зони вільної торгівлі (ЗВТ). Міжнародні торговельні угоди спрямовані на загальне регулювання правил торгівлі між країнами, створюючи єдину платформу для погодження тарифів, стандартів та сертифікацій, що важливо для забезпечення якості та безпеки сільськогосподарської продукції.

Регіональні торговельні угоди підсилюють інтеграційні процеси на локальному рівні, надаючи країнам-членам преференції в торгівлі між собою. Також, митні союзи, які передбачають скасування митних тарифів у внутрішньому союзі та інсталяції спільної зовнішньої митної політики, стимулюють внутрішню торгівлю та знижують витрати на транзакції. Зони вільної торгівлі, зі свого боку, забезпечують усунення торговельних бар'єрів між учасниками, сприяючи більшому вільному руху товарів, технологій та інвестицій.

Показовим є те, що за допомогою цих механізмів торговельна політика країни формує умови, які сприяють активізації експорту сільськогосподарської продукції, підвищенню її якості та стандартизації, а також спрощенню імпорتنих процедур для забезпечення більшої кількості ресурсів та продукції. Як результат – це досягнута доступність і стабільність харчових ресурсів, що є фактично важливим для продовольчої безпеки.

На рис. 1 показано, що через міжнародні та регіональні торговельні угоди, митні союзи та зони вільної торгівлі формується сприятливе середовище для ефективного експорту й імпорту сільськогосподарської продукції, що сприяє підвищенню продовольчої безпеки.

Доцільно зауважити, що глобалізація виступає потужним трансформаційним фактором, що змінює характер продовольчої безпеки національних держав у сучасному світі. Відкриття доступу до світових ринків значно розширює можливості для країн, особливо з аграрним потенціалом, шляхом інтеграції їх до глобальних ланцюгів постачання продуктів харчування. Це веде до активізації руху товарів, капіталів і технологій, які є ключовими для підвищення ефективності виробництва і розподілу харчових ресурсів. Залучення іноземних інвестицій та обмінні технології стимулюють модернізацію аграрного сектору, що в остаточному підсумку завершує продуктивність і конкурентоспроможність продукції на світовому ринку.

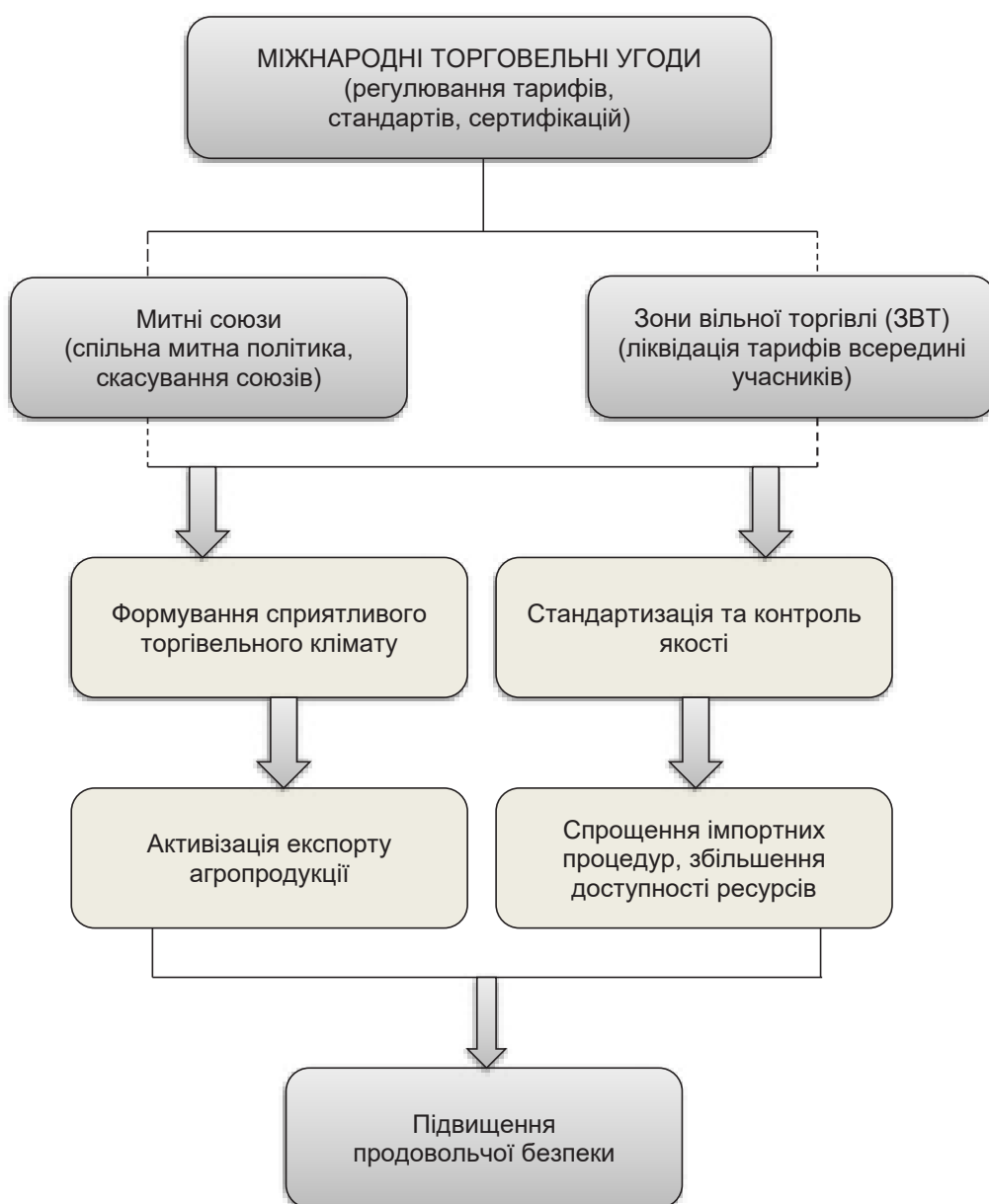

Рис. 1. Механізми торговельної інтеграції у формуванні сприятливих умов для експорту та імпорту сільськогосподарської продукції

Джерело: сформовано автором

Водночас, розширення зовнішньоекономічної взаємозалежності породжує ризики, які можуть негативно вплинути на продовольчу безпеку. Глобальні ланцюги постачання є вразливими до різноманітних геополітичних та економічних потрясінь, таких як торговельні війни, санкції, валютні коливання та нестабільність фінансових ринків. Ці фактори здатні призвести до різких цінових коливань і порушень логістики, що ускладнює доступність харчових ресурсів в окремих країнах, особливо тих, що мають високу імпортозалежність. Монополізація аграрних ринків великими транснаціональними корпораціями також ставить під загрозу продовольчий суверенітет і соціальну стабільність, оскільки дрібні виробники можуть втрачати конкурентоспроможність, що в подальшому призводить до погіршення продовольчої безпеки.

Інтеграція аграрних ланцюгів, яка посилюється глобалізацією, вимагає гармонізації стандартизованих норм якості та безпеки продукції, що сприяє покращенню контролю та зменшенню бар'єрів у торгівлі. Разом із тим, це ставить виклики перед національними системами контролю і вимагає розробки адаптивної політики для захисту внутрішніх виробників та мінімізації вразливості до зовнішніх негативних впливів. Важливою складовою є різка зміна клімату, що сприяє нерівномірності доступу до продукції у світі, визначаючи пріоритети для міжнародного співробітництва та розвитку нових інноваційних підходів у сфері продовольчої безпеки.

Отож, для країн, особливо з перехідною економікою, головним завданням стає балансування між відкритістю ринків і розвитком місцевого виробництва, а також формування стійких стратегій адаптації до нових глобальних умов з урахуванням результатів ризиків.

Висновки. Проведене дослідження підтверджує, що глобалізація радикально трансформує систему продовольчої безпеки країни, відкриваючи нові можливості через розширення доступу до міжнародних ринків, підвищення ефективності аграрного виробництва та впровадження новітніх технологій. Проте це несе й значний виклик: зростаюча зовнішньоекономічна залежність збільшує вразливість продовольчих ланцюгів перед геоекономічними ризиками, такими як політична нестабільність, торговельні санкції, валютні коливання та торговельні бар'єри. Особливо увага звертається на негативні наслідки війни Росії проти України, яка суттєво порушила логістику та постачання ключових продовольчих ресурсів, що загрожує стабільністю як на національному, так і на глобальному рівнях.

Торговельна інтеграція здатна створити сприятливий клімат для експорту та імпорту аграрної продукції за умов регулювання митних, тарифних і нетарифних бар'єрів, однак ускладнення у вигляді квот, ліцензування та технічних регламентів збільшують собівартість продукції та обмежують доступність продукції, особливо в країнах з низьким економічним потенціалом. Валютна нестабільність 2023-2024 років додатково погіршила

інвестиційний клімат аграрного сектору, перетворивши невизначеність у ланцюгах постачання, обмежуючи доступ до фінансових ресурсів, що негативно вплинуло на загальну стійкість продовольчих систем.

У зв'язку з викликами сучасного глобального середовища посилюється потреба в адаптивних стратегіях, які б дозволили країнам балансувати між відкритістю ринків і підтримкою внутрішніх виробників, знижувати ризики зовнішніх впливів і впроваджувати інноваційні технології та стандарти якості. Важливим завданням є розвиток міжнародного співробітництва для забезпечення сталого розвитку агропродовольчих систем, підвищення їх екологічної безпеки та захисту продовольчого суверенітету. Такі заходи забезпечуватимуть підвищену надійність і стійкість продовольчих ланцюгів у зростаючих геоекономічних загрозах.

Загалом забезпечення продовольчої безпеки в сучасних умовах вимагає комплексного підходу, що враховує як глобальні тенденції, так і специфіку національних аграрних систем, що є ключовим для сталого розвитку і соціальної стабільності в країнах із відкритими економіками.

Бібліографічний список:

1. Лояніч В. Вплив глобалізаційних процесів на формування продовольчої безпеки в Україні. *Економіка та суспільство*. 2024. № 67. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/4697>
2. Радченко О. П. Роль України в системі глобальної продовольчої безпеки, перспективи та виклики. *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління*. 2023. Том 22, №2 (54). С. 139–149. DOI: [https://doi.org/10.18524/2413-9998.2023.2\(54\).296763](https://doi.org/10.18524/2413-9998.2023.2(54).296763)
3. Живко М. А., Нагірна Н. І. Вплив геополітичних ризиків на забезпечення продовольчої безпеки. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України: зб. наук. пр.* 2024. Вип. 3(167). С. 46–53.
4. Андрощук І. О., Рябоволик Т. Ф., Рябоволик Ю. В. Роль аграрного сектору економіки в забезпеченні продовольчої безпеки України та світу. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2022. Вип. 45. С. 10–14.
5. Бойко В., Бойко Л. Продовольча безпека та ризики для аграрного виробництва під час війни в Україні. *Економіка та суспільство*. 2022. № 41. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-41-27>
6. Томашук І. В. Вплив глобалізаційних процесів на сучасні економічні системи. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2022. № 1(59). С. 153–165.
7. Хаєцька О. П., Лояніч В. О. Забезпечення продовольчої безпеки України в умовах війни. *Ефективна економіка*. 2023. № 6. DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.6.47>
8. Як українському бізнесу отримати доступ до одного з найбільших ринків світу? URL: <https://easybusiness.in.ua/yak-ukrainskomu-biznesu-otrymaty-dostup-dodnoho-z-naybilshykh-rynkv-svitu/>
9. Томашук І., Борболук Є. Значення аграрного сектору економіки у забезпеченні продовольчої безпеки України. *Економіка та суспільство*. 2023. № 58.
10. Глобалізація та регіоналізація як вектори розвитку міжнародних економічних відносин : колективна монографія / кол. авт. ; за ред. О. А. Довгаль, Н. А. Казакової. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2018. 540 с.

References:

1. Loianich V. (2024) Vplyv hlobalizatsiinykh protsesiv na formuvannia prodovolchoi bezpeky v ukraini. *Ekonomika ta suspilstvo*, (67). URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/4697>
2. Radchenko O. P. (2023) Rol Ukrainy v systemi hlobalnoi prodovolchoi bezpeky, perspektyvy ta vyklyky. *Rynkova ekonomika: suchasna teoriia i praktyka upravlinnia*. Tom 22 № 2 (54), S. 139–149. DOI: [https://doi.org/10.18524/2413-9998.2023.2\(54\).296763](https://doi.org/10.18524/2413-9998.2023.2(54).296763)
3. Zhyvko M. A., Nahirna N. I. (2024) Vplyv heopolitychnykh ryzykiv na zabezpechennia prodovolchoi bezpeky. *Sotsialno-ekonomichni problemy suchasnoho periodu Ukrainy: zb. nauk. pr.* Vyp. 3(167). S. 46-53.
4. Androshchuk I. O., Riabovolyk T. F., Riabovolyk Yu. V. (2022) Rol ahrarynoho sektoru ekonomiky v zabezpechenni prodovolchoi bezpeky Ukrainy ta svitu. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriya : Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo*. Vyp. 45. S. 10–14.
5. Boiko V., Boiko L. (2022) Prodovolcha bezpeka ta ryzyky dlia ahrarynoho vyrobnytstva pid chas viiny v Ukraini. *Ekonomika ta suspilstvo*. № 41. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-41-27>
6. Tomashuk I. V. (2022) Vplyv hlobalizatsiinykh protsesiv na suchasni ekonomichni systemy. *Ekonomika, finansy, menedzhment: aktualni pytannia nauky i praktyky*. № 1(59). S. 153–165.
7. Khaietska O. P., Loianich V. O. (2023) Zabezpechennia prodovolchoi bezpeky Ukrainy v umovakh viiny. *Efektivna ekonomika*. № 6. DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.6.47>
8. Yak ukrainskomu biznesu otrymaty dostup do odnogo z naibilshykh rynkiv svitu? URL: <https://easybusiness.in.ua/yak-ukrainskomu-biznesu-otrymaty-dostup-do-odnogo-z-naybilshykh-rynkv-svitu/>
9. Tomashuk I., Borboliuk Ye. (2023) Znachennia ahrarynoho sektora ekonomiky u zabezpechenni prodovolchoi bezpeky Ukrainy. *Ekonomika ta suspilstvo*. № 58.
10. Hlobalizatsiia ta rehionalizatsiia yak vektory rozvytku mizhnarodnykh ekonomichnykh vidnosyn : kolektyvna monohrafiia / kol. avt. ; za red. O. A. Dovhal, N. A. Kazakovoi. Kharkiv : KhNU imeni V. N. Karazina, 2018, 540 s.